

Tadeusz Kwolek¹, Agata Lipiec²

¹ Bieszczadzki Park Narodowy
Ustrzyki Górne 19, 38–713 Lutowska

² ul. Pułaskiego 5/85, 35–011 Rzeszów
aglipiec@interia.pl

Received: 31.08.2021

Reviewed: 16.09.2021

NOWE STANOWISKO KRUSZCZYKA POŁABSKIEGO *EPIPACTIS ALBENSIS* NOVÁKOVÁ & RYDŁO W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

New locality of the helleborine *Epipactis albensis* Nováková & Rydlo
in the Subcarpathian Voivodeship

Abstract: The third locality of *Epipactis albensis* in the the Subcarpathian Voivodeship, new for the area of the Strzyżowskie Foothills is described.

Key words: *Epipactis albensis*, Subcarpathian Voivodeship.

Kruszczyk połabski *Epipactis albensis* posiada zasięg ograniczony do Europy Środkowej. W Polsce przebiega północna i północno-wschodnia granica występowania gatunku (Kaźmierczakowa i in. 2014). Gatunek po raz pierwszy opisany został z terenu Czech w 1978 roku (Nováková i Rydlo 1978), w Polsce został odnaleziony dekadę później (Rydlo 1989). W Polskiej Czerwonej Księdze Roślin ma status VU – narażony na wyginięcie (Kaźmierczakowa i in. 2014), zaś w województwie podkarpackim uznano go za gatunek krytycznie zagrożony wyginięciem (CR) (Oklejewicz i in. 2015). W Polsce kruszczyk połabski podawany jest z około 50 stanowisk. Najwięcej z nich znajduje się na Dolnym Śląsku w dorzeczu Odry oraz na Górnym Śląsku w górnych odcinkach Odry i Wisły, przy czym wciąż odnajdywane są nowe miejsca występowania (Kaźmierczakowa i in. 2014; Górski i in. 2021). W województwie podkarpackim gatunek znany jest dotychczas z dwóch lokalizacji: Oblasek na Podgórzu Rzeszowskim oraz z Wiązownicy koło Jarosławia (Oklejewicz i in. 2015).

Jesienią 2020 roku, na Pogórzu Strzyżowskim, w Różance, współautor notatki Tadeusz Kwolek odnalazł pięć osobników kruszczyka połabskiego w przysiółku Bukowy Las. Ponieważ wszystkie egzemplarze były w fazie owocowania, w celu potwierdzenia diagnozy stanowisko objęto monitoringiem. W sierpniu 2021 roku na tym samym miejscu stwierdzono 14 kwitnących osobników, zaś w odległości ok. 300 m w kierunku południowym kolejnych 6 sztuk i 100 metrów dalej 2 rośliny (Ryc. 1–3). Biorąc pod uwagę niewielką odległość dzielącą poszczególne lokalizacje (obszar około 2 ha o dłuższej osi około 400 m), znalezisko można potrak-

Ryc. 1. Kruszczyk połabski *Epipactis albensis*, Bukowy Las, Pogórze Strzyżowskie – 15.08.2021. Fot. A Lipiec.

Fig. 1. *Epipactis albensis* at Bukowy Las, Strzyżowskie Foothills, 15.08.2021. Phot. A. Lipiec.

tować jako jedno stanowisko liczące 22 osobniki. Kruszczyki rosną w prywatnym, blisko stuletnim mieszanym lesie jodłowo-bukowym, reprezentującym podgórską formę żyznej buczyny karpackiej *Dentario glandulosae-Fagetum collinum*. Stanowisko o współrzędnych 49°55'29.6"N 21°40'41.9"E (kwadrat ATPOL FF72) zlokalizowane jest przy starej drodze zrywkowej, na południowo-zachodnim zboczu, w miejscu zacienionym, na wysokości 304–316 m n.p.m. W pobliżu rośnie również buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, kruszczyk siny *Epipactis purpurata*, kukułka Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii*, konwalia majowa *Convallaria majalis*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, jeżyna gruczołowata *Rubus hirtus*, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella* czartawa pospolita *Circaea lutetiana*, bluszcz pospolity *Hedera helix*, dąbrówka rozłogowa *Ajuga reptans*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, wilczomlec migdaolistny *Euphorbia amygdaloides*. Stanowisko

znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie drogi zrywkowej i może zostać przypadkowo zniszczone podczas prac leśnych.

Kruszczyk połabski jest nowym gatunkiem dla flory Pogórza Strzyżowskiego. Florę obszaru badała Krystyna Towpasz (1987), przed pierwszym podaniem gatunku z terenu Polski. Nie był również odnotowany w późniejszych uzupełnieniach i dodatkach (Wójcik 2011; Towpasz 2013).

Nie jest wykluczone, iż część lokalizacji podanych w monografii Towpasz (1987), jako miejsca występowania szeroko rozumianego kruszczyka szerokolistnego *Epipactis helleborine* agg., w istocie dotyczy trudniejszych do terenowej identyfikacji autogamicznych gatunków kruszczyków – połabskiego *Epipactis albensis* czy Greutera *Epipactis greuteri* (Szeląg i in. 2017).

Ryc. 2–3. Kruszczyk połabski *Epipactis albensis*, Bukowy Las, Pogórze Strzyżowskie – 15.08.2021. Fot. A Lipiec.

Fig. 2–3. *Epipactis albensis* at Bukowy Las, Strzyżowskie Foothills, 15.08.2021. Phot. A. Lipiec.

Literatura

- Górski P., Piwowarski B., Koczur A., Maślikowski Ł., Czarna A., Michalak K.M. 2021. Nowe stanowiska roślin naczyniowych Polski. Wiadomości Botaniczne 64, 646: 1–8.
- Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.) 2014. Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III. uaktualnione i rozszerzone. Kraków, Instytut Ochrony Przyrody PAN, 895 ss.
- Nováková H., Rydlo J. 1978. *Epipactis albensis* nový autogamický druh z okruhu *Epipactis helleborine* agg. (Orchidaceae). Preslia 50: 161–171.
- Oklejewicz K., Wolanin M., Wolanin M.N., Trąba C., Wolański P., Rogut K. 2015. Czerwona księga roślin województwa podkarpackiego. Zagrożone Gatunki Roślin. Rzeszów, ProCarpathia, s. 11–179.
- Rydlo J. 1989. Poznámky k rozšíření a ekologii některých druhů rodu *Epipactis* [Notes on the distribution and ecology of some species of the genus *Epipactis*]. Muzeum Současnost, Roztoky, Seria Naturae 3: 5–33.
- Szeląg Z., Bernacki L., Pawelec J., Stawowczyk K., Wolanin M. 2017. *Epipactis greuteri* (Orchidaceae) in Poland. Pol. Bot. J. 62: 117–121.

- Towpasz K. 1987. Rośliny naczyniowe Pogórza Strzyżowskiego. Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell., Prace Bot. 16: 1–160.
- Towpasz K. 2013. Uzupełnienia do flory roślin naczyniowych Pogórza Strzyżowskiego (Karpaty Zachodnie) – część 2. *Fragm. Florist. Geobot. Polon.* 20 (1): 41–50.
- Wójcik T. 2011. Notatki florystyczne ze Strzyżowa i okolic (Pogórze Strzyżowskie). *Fragm. Florist. Geobot. Polon.* 18 (1): 83–90.